

HADTÖRTÉNETIRÁSUNK FELADATAI A MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA III. KONGRESSZUSÁNAK TÜKRÉBEN

Sziklai Sándor ezredes

A Magyar Dolgozók Pártjának történelmi jelentőségű III. kongresszusa nagy alkotómunkát végzett. Helyesen alkalmazva a marxizmus-leninizmus tanítását, annak forradalmi dialektikáját, átfogó tudományos elemzését adta országunk gazdasági, politikai, kulturális és ideológiai helyzetének. A Központi Vezetőség beszámolója összegezte népi demokráciánk csaknem tízéves fejlődésének jellegét és korszakalkotó eredményeit. Ezek az eredmények gyökeresen megváltoztatták országunk társadalmi, gazdasági rendszerét és osztályjellegét. E hatalmas történelmi győzelmek kiindulópontja és döntő feltétele a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, a nagy szocialista Szovjetunió léte, ereje, valamint a német és japán fasiszta imperialisták felett aratott világtörténelmi győzelme. Ezen túlmenően sikereink forrása az az állandó testvéri segítség, amelyet fejlődésünkhöz, alkotó, szocialista munkánkhoz, békénk és függetlenségünk védelméhez oly bőven nyújtott nekünk felszabadítóknk, a Szovjetunió.

A kongresszusi beszámolók és a hozzászólók erőteljesen megvilágították, megalapozták azt az életbevágóan fontos kérdést, hogy népi államunk — amely a proletárdiktatúra funkcióját tölti be — további megszilárdításának biztos alapja csak az állandóan erősödő munkás-paraszt szövetség lehet. A kongresszus behatóan foglalkozott állami intézményeink és tanácsaink munkájának eredményeivel, fogyatékozságaival és feladataival. Ezen a téren is megmutatta államunk további megszilárdításának útját a Hazafias Népfrent fejlesztésén keresztül.

Az MDP III. kongresszusa a szocializmus gazdasági alaptörvénye követelményeinek megfelelően meghatározta szocialista társadalmunk további fejlődésének útját, célját és konkrét feladatait. A szocializmus gazdasági alaptörvénye pártunk és államunk politikájának alapja, ez biztosítja népünk jólétének állandó emelkedését, anyagi és kulturális színvonalának fokozott növekedését. Ebből a lenini-sztálini alaptételből kiindulva a pártkongresszus mint fő feladatot, mint kulcskérdést, a mezőgazdaság nagyarányú fejlesztését és a közszükségleti árucikkek termelésének fokozását irányozta elő. Ezt pedig csakis úgy tudjuk elérni, ha egész dolgozó népünk, mind az iparban, mind a mezőgazdaságban szorgalmas munkájával állandóan emeli a munka termelékenységét, csökkenti a termékek önköltségét és lényegesen fokozza azok minőségét.

Az MDP III. kongresszusa elfogadta pártunk alkotmányát: az új Szervezeti Szabályzatot, amely a lenini-sztálini félévszázados pártépítés elméletét és gyakorlatát, valamint az MDP tapasztalatait foglalja magában. Az új Szervezeti Szabályzat jelentős módon kiszélesíti a pártonbelüli demokráciát, nagyobb követelményeket állít a párttagok elé és általában növeli a párt felelősségét népünk ügye iránt. *Pártunk, mint a népi demokrácia vezető, szervező és lelkesítő ereje, önkéntes harci-szövetség, amely harcok soraiban tömöríti munkásosztályunk, dolgozó parasztságunk és az értelmiség legjobbjait, azzal a céllal, hogy a marxizmus-leninizmus alapján, dolgozó népünk élén győzelemre vigye országunkban a szocializmus nagy ügyét.* Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy az MDP új Szervezeti Szabályzata kihangsúlyozza pártunk viszonyát munkásosztályunk és dolgozó népünk forradalmi és haladó hagyományaihoz. „A Magyar Dolgozók Pártja híven őrzi a magyar munkásosztály forradalmi hagyományait, folytatója a magyar nép dicső szabadságharcainak, örököse és továbbfejlesztője a magyar történelem haladó eszméinek.” Ez a tétel teljes összhangban van Szolgálati Szabályzatunk szellemével, ami törvényt jelent számunkra, leszögezi a Magyar Néphadsereg részére a haladó nemzeti hagyományok ápolásának szükségességét.

A Központi Vezetőség beszámolója, — amelyet Rákosi elvtárs tartott — egész fejezetben foglalkozik népi demokráciánk kulturális, tudományos és ideológiai fejlődésének eredményeivel, ezen a téren is rámutat hiányosságainkra és feladatainkra. Ezek az eredmények fokozatosan, de alaposan megváltoztatják népünk egész világnézetét, emelik szocialista öntudatát, általános műveltségét és *hatványozzák* dolgozó népünk erejét a termelésben, nagyobb lendületet adnak nekik a kultúrforradalom terén vívott harcukban. Pártunk tudományos, következetes, egységes és forradalmi világnézete a dialektikus és történelmi materializmus. Ennek a világnézetnek a lényege a materialista dialektika, amely egyre nagyobb tétet hódít tudományos életünkben. A materialista dialektika hatalmas filozófiai, ideológiai fegyvert jelent új, szocialista tudományunk és kultúránk életében. Ez a módszer rövid idő alatt a gyakorlatban bizonyította be helyességét. Tudósaink, köztük a történészek is, ha bátran, előítéletek nélkül alkalmazzák kutató munkájukban a marxizmus-leninizmus, a világ jelenségeit kutató és megismerő módszerét, saját tapasztalataik és eredményeik alapján győződnek meg arról, hogy a marxizmus világnézetét alkalmazva az egyedüli helyes úton járnak.

A materialista filozófia és a tudományok egyesülése a népi demokráciával, a szocialista társadalom gyakorlati alkotómunkájával, fordulatot teremtett kulturális és tudományos életünkben is. Összegezve a fentieket, bátran állíthatjuk Nagy Imre elvtárs szavaival: „Tudományos életünkben az elmúlt tíz esztendő legnagyobb eredménye az, hogy uralodóvá lett a marxista-leninista szemlélet és a tudomány egyesülve a

szocializmussal, a nép kezébe került.¹ A pártkongresszus útmutatásai, irányelvei több évre meghatározzák egész tudományos életünk feladatait. A kongresszus kijelölte azokat a konkrét feladatokat és célokat, amelyek előbbre viszik tudományos kutatómunkánkat minden téren, tehát a hadtörténelem terén is.

A III. pártkongresszus követelményeinek a mi területünkön, azaz a hadtörténelem kutatása és feldolgozása terén csak úgy tudunk megfelelni, ha rendszeresen és alaposan tanulmányozzuk a marxizmus-leninizmust.

Minden tudományos munkatársunknak el kell sajátítani a marxizmus tudományának forradalmi lényegét, de különösen ismernie és alkalmaznia kell a történelmi materializmus tételeit, mind kutató, mind feldolgozó munkájában. Munkánk akkor lesz tényleg tudományos és gyümölcsöző, ha a marxizmus tételeit nem dogmatikusan, vagy a talmudizmus magoló szellemében sajátítjuk el. A marxizmus elsajátítása és alkalmazása nem azt jelenti, hogy mechanikusan, minél több tételt és iromulát tanuljunk be és ezeket szétében-hosszában idézzük, elvontan a konkrét történelmi helyzettől és körülményektől, függetlenül időtől és helytől. Az ilyen „elsajátítás“ magtalanságra kárhordatja a tudományt, metafizikusan mumifikálja a marxista tudomány eleven és alkotó lényegét és természetes, hogy ez a módszer nem viszi előre a hadtörténelemkutatást sem. A marxizmus-leninizmust a mindennapi kutató és történelemírói munkánk folyamatában kell elsajátítani, alkalmazni és nem tudományos munkánktól elszigetelve. Ezen a téren nem elég csak a marxista filozófiai és történelmi materializmust, a marxista közgazdaságtant tanulmányozni, hanem egyidőben komolyan tanulmányozni kell Marx és Engels, Lenin és Sztálin történelmi műveit is, amelyek klasszikus példáját nyújtják annak, hogy hogyan kell a történelmi materializmus módszerét alkalmazni konkrétan a történelem tanulmányozása és feldolgozása terén.

Most, hogy pártunk élesen felvette a harcot a szubjektív idealista és voluntarista személykultusz káros, tudománytalan hatásával szemben, világosan leszögezte azt a klasszikus marxista-leninista tételt, amely szerint a dolgozó tömegek döntő szerepet játszanak a történelemben. Ezt a tételt hadtörténeleink többsége komolyan magáévá tette és ebben a szellemben iparkodik dolgozni. Ugyanakkor még ma is vannak olyan munkatársaink, akik ezt a tételt csak szóban fogadták el, formálisan viszonyulnak ehhez a kérdéshez és tanulmányaikban, cikkeikben nem alkalmazzák ezt az elvet. Nem egyszer idézik ugyan pártunknak ezt a sarkalatos tételét, de kutatási munkájuk egész felépítése és elemzési módszere nem emeli ki a dolgozó tömegeket, mint a történelem döntő, alkotó erejét.

Munkatársaink között vannak még olyanok — „szégyenlős“ ingadozók — is, akik saját bevallásuk szerint nem marxisták, noha egyes

¹ Nagy Imre: A magyar tudomány előtt álló feladatok, Társadalmi Szemle, 1954. 6. sz. 20. o.

marxista tételeket elfogadnak. Ezek a jóindulatú útítársak bizonyos fokig hasznos munkát végeznek a történelemkutatás- és írás terén. Ezenkívül komoly szakmai, tárgyi tudásuk van, írnak hadtörténelmi munkákat, tanulmányokat és cikkeket. Ezekkel a nem marxista munkatársakkal továbbra is együtt kell működni, noha a világnézetük még nem marxista. De ugyanakkor meg kell nekik világosan és félreérthetetlenül mondani, hogy munkájuk a marxista történettudomány szempontjából nem kielégítő. Egyik ilyen történészünk kijelentette, hogy a történelem csak leíró tudomány. Ezek szerint a történész feladata csak az lenne, hogy leírja, rögzíti, azaz passzívan fényképezi a történelmi tényeket és eseményeket; az „ahogy esik, úgy puffan“ elv alapján. Világos, hogy ilyen történetírás nem tudomány, hanem a véletlenek halmaza, elvtelen „faktográfia“, ami a burzsoá történelemírásnak jellegzetes vonása.

Félreértés ne essék, itt mindjárt leszögezzük, hogy a marxista-leninista történettudomány nélkülözhetetlenek tartja a történelmi tények és események tárgyilagos leírását, mert világos, hogy a tények és események leírása nélkül nincsen történettudomány. Ez nyilván nem szorul további magyarázatra. De a tények leírása és felsorolása még nem történettudomány, hanem csak bevezetés ehhez. A tudomány ott kezdődik, ahol a marxizmus-leninizmus világnézete és módszertana alapján vizsgáljuk a tényeket és eseményeket, és feltárjuk a társadalom fejlődésének törvényszerűségét. Az igazi történettudománynak a kiinduló elemzési pontja nem lehet más, mint a társadalom gazdasági fejlődésének objektív törvényszerűsége. Ebből kiindulva tanulmányozza és feltárja az osztályharc lényegét és formáját, s így következtetésekhez és általánosító értékeléshez jut. Ugyanezt kell tennie a hadtörténelemnek is a saját területén. Csak az a történész végez valóban tudományos munkát, akinek vezérfonala a történelemben az osztályok harca, mint a fejlődés rúgója.

A történelmi materializmus azt tanítja, hogy fejlődés folyamán a termelési viszonyok és termelőerők jellegének megfelelő összhangját csak a magukat túlélt osztályokkal szemben kirobbanó és osztályharcok, felkelések, szabadságharcok és forradalmak tudják biztosítani.

Ezt a törvényt tükrözi vissza a magyar társadalom fejlődése, gazdasági, politikai, katonai és ideológiai téren. A magyar hadművészet önálló és törvényszerű fejlődését kutatásaink eredményeivel kell bebizonyítani. Persze ez nem könnyű feladat, ehhez nem elég a „faktográfia“, itt ismerni és alkalmazni kell a történelmi materializmus módszerét. Más megoldás nincs.

Tehát az olyan történészek, akiknek nincs marxista-leninista elméleti tudásuk és azt nem is iparkodnak megszerezni, a legjobb esetben csak hangya és nem tudós munkát végeznek. Szorgalmasan összeszedik és elraktározzák a tényeket, de nem elemzik azt a marxizmus világnézete alapján, nem tárják fel az események és tények belső összefüggéseit, nem kutatják és nem tárják fel a történelmi jelenségek valódi okait, nem vonnak le a tényekből tudományos általánosításokat és követ-

keztetéseket. Nem gondolják át a tények belső logikáját és azok mélyebb kölcsönhatásait. Nem képesek a történelmi események valódi, tudományos értékelését adni, az osztályharc és a haladás szempontjából. *A marxista történésznek tudományos ítéletet kell mondania az események és tények felett, a marxizmus-leninizmus világnézete szempontjából, a haladó osztályok harcának szempontjából. A marxista történésznek pártosan kell állástfoglalnia a hadtörténelemben is, a magyar nép évszázados, haladásért vívott küzdelme mellett.*

Nem győzzük eléggé ismételni, hogy csak az a történész igazi jó munkatársunk, csak az jár helyes úton, aki teljes egészében elfogadja és kutatómunkájában alkalmazza a marxista-leninista elméletet. Ennek döntő feltétele az is, hogy egyszersmindkorra le kell mondani a történetírás polgári, tehát sekélyes módszeréről, amely tagadja a marxizmust, a pártok és osztályok harcának jelentőségét a társadalom fejlődésében. Fel kell számolni a reakciós, az osztályok létezését tagadó objektívizmust, amelynek egyik alappillére a helytelen és tudománytalan történet-szemlélet.

Népünk és hadseregünk hazafias nevelésének egyik fontos lelkesítő forrása haladó hagyományaink tudományos feltárása. Rákosi elvtárs kihangsúlyozta a III. kongresszuson, hogy komolyabban és alaposabban kell foglalkoznunk dicső hagyományainkkal: „Ifjúságunk hazafias nevelését nemzeti művelődésünk és történelmünk gazdagabban feltárt örökségével kell megalapoznunk.“ Ebből a tételből az a feladat hárul ránk, hogy történelmünk évszázados szabadságharcainak nagy eseményeivel és kimagasló fegyvertényeivel kimerítőbben kell foglalkozni. A hadtörténelemben nagy szerepet játszó személyiségek mellett alaposabban kell foglalkoznunk a történelem és a hadtörténelem forradalmait és változásait előkészítő társadalmi erőkkel és hősökkel is. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy hadtörténetírásunk nem foglalkozott elég alaposan a háborúk és forradalmak főhőseivel, a magyar dolgozó osztályokkal, azaz a magyar néppel, akinek döntő szerepe van és volt történelmünkben. Pedig igazán nem nehéz megérteni azt az egyszerű marxista tételt, amely szerint a társadalom anyagi és kulturális javait a dolgozó tömegek munkája teremti meg. A nép szerepe nemcsak a termelésben döntő, hanem a háborúban és a szabadságharcokban egyaránt. Mint Lenin rámutat: „A győzelmet minden háborúban végeredményben azoknak a tömegeknek harci szelleme határozza meg, amelyek a csatatéren vérüket ontják“.²

Történelmünk egész folyamán a dolgozó tömegek termelték a hadseregek részére a fegyverzetet, az élelmet, a ruházatot, és mindent, amire szüksége volt a hadvezérnek, aki a háborút viselő uralkodóosztályoknak volt az érdekképviselője, vagy a nép forradalmi harcait vezette. De a dolgozó nép nemcsak nehéz verítékes munkájával járult hozzá hazánk

² Lenin: Beszéd a Rogozsszkij—Szimovszkij kerület széleskörű munkás- és katonakonferenciáján, 1920. május 13-án. Művei 31. k. Szikra, Bp. 1951. 131. o.

védelméhez több, mint ezer éven keresztül, hanem hősiesen hullatta vérét és forgatta a fegyvert országunk külső és belső ellenségei ellen.

Szívmarkoló szavakkal örökíti meg Petőfi Sándor a magyar nép szerepét a történelemben, „A nép” című versében:

„Egyik kezében eke szarva,
Másik kezében kard,
Igy látni a szegény jó népet,
Igy ont vért, majd verítéket,
Amíg csak élte tart.”

Persze a marxista-leninista történettudomány nem fogadja el a narodnyikok és reakciós polgári történészek metafizikus felfogását, akik a népet osztályfeletti és osztályharcon kívüli kategóriának minősítik. A nép is történelmi kategória, amely állandóan változik és fejlődik az osztályharcok tüzeiben. Ebből világosan következik, hogy a nép is különböző osztályokból áll. Így a rabszolgatartó társadalomban a plebejusok és rabszolgák, a feudalizmusban a jobbágyparaszt és kézműiparos, a kapitalizmusban pedig a proletáriátus és a parasztság, — ezek az osztályok képezik a népet. Mindeme osztályok megfelelő gazdasági és politikai helyet foglalnak el a társadalom termelési folyamatában és megvan mind-egyiknek a maga különleges osztályérdeke. Ahhoz, hogy kidomborítsuk hadtörténelmi munkáinkban a nép döntő szerepét, ismerni kell a népről szóló marxista felfogást.

Néphadseregünk harcrai és tisztjei komoly, mély hazaszeretetének és általános kulturális színvonalának emeléséhez lényegesen hozzájárul a magyar nép történetének ismerete. De különösen közel áll hozzánk népünk hadtörténelmének kutatása, eredményei és tanulságai. Ezen ismeretek elsajátítása szerves részét képezi hadseregünk katonai, politikai kiképzésének; fejleszti harci minőségét, átütőképességét.

Pártunk III. kongresszusának irányelvei alapján komoly feladat és felelősség vár ránk a jövőben, hadseregünk hazafiasságra és hazaszeretetre való nevelése terén. Tehát tudományos kutatómunkánk főfeladata: feltárni és közkinccsé tenni hazánk hadtörténelmének és szabadságharcainak gazdag, dicsőséges, haladó hagyományait. Ez annál inkább is fontos, mert a magyar népnek a haladásért vívott harcai nemzetközi méretben is hozzájárultak az emberiség fejlődéséhez.

Vitathatatlan tény, hogy a magyar szabadságharcok nemcsak honi viszonylatban jelentették a fejlődés fontos tényezőjét, hanem az európai népek és nemzetek függetlenségi és szabadságharcainak szerves részeként is a haladást szolgálták. Közismert történelmi tények bizonyítják azt, hogy a magyar dolgozó nép évszázadokon keresztül önfeláldozó bátorsággal harcolt, tengernyi vért ontott, százazok életét, országunk anyagi és kulturális javait áldozta a mongol és tatár hordák, a török és német rabló hódítók ellen. Ezek a nagy harcok, óriási áldozatok és fegyvertények a világtörténelem aranylapjaihoz tartoznak.

Kötelességünk, hogy ezeket az európai jelentőségű hagyományainkat is feltárjuk és megismertessük dolgozó népünkkel, aki jogos utóda nagy

őseinknek és büszke mindezekre a hagyományokra. Ez az indokolt történelmi büszkeség egyik forrása a mai szocialista hazaszeretetünknek, a népi demokráciáért való lelkesedésünknek. Az ilyen mély és őszinte hazaszeretet nem felületes fellobbanó szalmaláng, amely pillanatnyi felületes érzelmeken alapul, hanem a szocialista öntudat állandóan izzó parazsából ered, amely képes magával ragadni a dolgozó embereket, akik építőmunkájukban képesek minden akadályt és nehézséget legyűrni, a szocializmus győzelméért pedig készek minden áldozatot meghozni. Dolgozó népünk ma nemcsak szavakban fejezi ki ezt a hazafiasságot, hanem nap, mint nap, ezer és ezer tényen keresztül a szocialista társadalom építésében testesíti meg minden téren. Ez a szocialista hazaszeretet fejlődésünknek egyik fontos hajtóereje, előfeltétele. Erre az építő és alkotó hazaszeretetre tanít bennünket a magyar nép történelme, ilyen hazafiasságra és hazaszeretetre tanítja és neveli népünket, hadseregünket a mi nagy pártunk és ennek III. kongresszusa.

A magyar polgári történészek a hadtörténelmet is felhasználták reakciós, idealista filozófiai nézetek terjesztésére. Könyveik, írásaik tele vannak az úgynevezett történelmi osztályok érdemeinek a dicsőítésével. Szerintük a magyar történelmet királyok, hadvezérek és nagy államférfiak csinálták, történelmi kutatásaikban a nagy személyekből, azok életrajzából indultak ki. A személyek körüli fontoskodásokból építették maguknak „tudományos“ légvárakat. Világos, hogy az ilyen történetírás reakciós, szubjektív idealista módszer. Sajnos, még ma is akadnak hadtörténészek, akik ennek a módszernek a befolyása alatt vannak és munkájukban túl sokat foglalkoznak a nagy személyek tetteivel és erényeivel stb., és elhanyagolják a nép szerepét, noha marxistáknak vallják magukat.

A dolgozó nép szerepe a történelemben nem egyszerűen írói metódika, nem formai, hanem komoly világnézeti kérdés, a történelmi materializmusnak egyik alapkövetelménye.

A néptömegek szerepe a történelemben különösen fontos kérdés a mi korszakunkban. Ebben a kérdésben éles vita folyik a marxista-leninista és a reakciós burzsoá ideológusok, történészek között. A kapitalizmus általános válsága idején, amikor a társadalom fejlődése napirendre tűzte a kapitalista termelési módszernek a csődjét, a polgári történészek és szociológusok mindent elkövetnek, hogy aláássák a dolgozó tömegek önbizalmát a saját erejükben. Az imperialista háborúk, proletárforradalmak és a proletárdiktatúra korszakában a szovjet nép a Kommunista Párt vezetésével minden téren megmutatta erejét, képességét és tudását arra, hogy felszámolja a kizsákmányoló osztályok hatalmát és helyébe felépítse a saját államhatalmát és a szocialista termelési módot, — amely megszünteti a kizsákmányolás minden formáját. De ezzel egyben követhető példát is mutatott a világ dolgozóinak, akiknek egy jelentős része már követi a szovjet nép példáját. Az eredmény az, hogy most már 900 milliós tábor építi a szocializmust és a kommunizmust, építi, alkotja az

emberi társadalom új történelmét. A hatalmas béketábor legfőbb ereje a dolgozó tömegek.

De itt nem áll meg a történelem kereke és most világméretekből bontakozik ki a dolgozó tömegek döntő szerepének újabb bizonyítéka korunk szabadságharcaiban, a nemzeti felszabadító mozgalmakban az imperialista és kapitalista elnyomás minden fajtája ellen.

Különösen a forradalmi időkben és függetlenségi, szabadságharcokban mutatkozik meg a dolgozó tömegek döntő szerepe a történelemben. Ez nem véletlen, hanem törvényszerű jelensége az osztály- és nemzeti függetlenségi harcoknak. Ezt a törvényszerűséget igazolja a magyar nép történelme is. „Sohasem tudnak a nép tömegei az új társadalmi rend annyira aktív alkotóiként fellépni, mint forradalom idején. A nép... ilyenkor csodákra képes.”³

A dolgozó nép, a történelem alkotó és mozgó ereje, a forradalmak és függetlenségi, nemzeti felszabadító harcok idején meggyorsítja a történelem menetét, *különösen most, amikor a tömegeket a kommunista és munkáspártok vezetik a marxizmus-leninizmus forradalmi elmélete alapján.*

A fentiekből nem az következik, hogy a marxisták nem írhatnak történelmi életrajzot, csak arról van szó, hogy ne a hősekből és azok szubjektív tulajdonságaiból induljanak ki, ne a hadvezérekből vezessék le a történelmi események és fegyvertények okait, hanem megfordított sorrendben, a hős, a hadvezér szerepét vezessék le a gazdasági és politikai tényezőkből, a társadalmi osztályok viszonyaiból. Közismert marxista tény az, hogy a nagy idők teremtik a nagy hőseket és nem megfordítva. A történelmi materializmus nem tagadja a nagy hadvezérek és kimagasló személyiségek szervező és vezető szerepét a történelemben, hanem érdekük és hatásuk szerint tudományosan megmagyarázza azt.

A marxista történészek nem tagadják a kiemelkedő személyiségek fontos szerepét a magyar nép történelmében. Mi tényleg jogosan és őszintén büszkék vagyunk Budai Nagy Antalra, Hunyadi Jánosra, Dózsa Györgyre, Zrínyi Miklósrá, Thököly Imrére, Rákóczi Ferencre, Kossuth Lajosra, Petőfi Sándorra és másokra. Büszkék vagyunk a magyar munkásmozgalom kimagasló személyiségeire, az 1919-es kommün hős harcosaira és mártírjaira, illegális Kommunista Pártunk kimagasló funkcionáriusaira, akik életüket áldozták a kommunizmus nagy ügyéért. Csak a magyar dolgozó nép és a mi pártunk tudja igazán értékelni a haladó személyek nagyságát a magyar történelemben. De mindebből nem következik az, hogy a magyar szabadságharcokat, a forradalmakat és a munkáosztály történelmi harcát a nagy személyek alkották, s így egész történelmünk nem egyéb, mint a nagy személyek életrajza. Ezerint a dolgozó tömeg csak nyers, alakatlan anyag volt történelmünk folyamán, amelyet a nagy személyek úgy formáltak, ahogy akartak.

³ Lenin: A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban. Művei 9. k. Szikra, Bp. 1954. 104. o.

Az ilyen életrajzírás, mely szubjektív idealista módszer, olyan mélyen beette magát a hadtörténelmi írásokba, hogy sok elvtárs, amikor téma-kört választ magának népünk történelméből, akkor elsősorban a nagy személyekre gondol, csak a látható gyöngyöket szedi ki a történelemből és elhanyagolja a történelem főhősét, a dolgozó népet. Ez a megoldás nemcsak tetszetősebb, hanem a forrásanyagot tekintve könnyebb is. Még az olyan tekintélyes történelmi intézmény, mint a Magyar Történelmi Társulat is túl nagy teret szentel kiadványaiban a történelmi életrajzoknak. A Társulat népszerű kiadványsorozatában eddig 11 hadtörténelmi munka jelent meg. — Ezek közül 7 történelmi életrajz, és csak négy foglalkozik általános kérdésekkel.

Nálunk a hadseregben is érezhető bizonyos mértékben a személyi kultusz hatása. Megnyilvánul ez a hadtörténelmi tárgyú írásos propagandában is. Népszerű broszúrákban, tanulmányokban és cikkekben nem a magyar nép, a magyar katona az események és fegyvertények hajtóereje és főszereplője, inkább a hadvezéreket és a magasabb katonai vezetőket helyezik előtérbe és idealizálják. Sőt előfordulnak esetek, amikor történelmi tények helyett egyéni szubjektív elgondolásokat és cselekedeteket magyaráznak bele az oktatási célra készült hadtörténelmi leírásokba. Így akarják „megszépíteni“, érdekesebbé és több tanulságot szolgáltatóvá tenni a hadtörténelmet, de ez inkább hamisítás, mint szépítés.

A hadtörténet főkérdéseit a nagy történelmi személyiségek és nevek körül összpontosítják; ezzel szemben az átkörmények és reformkorszakok katonai eseményeit vagy kihagyják, vagy pár üres frázissal intézik el. Pedig ezek a korszakok is megérdemlik a történész figyelmét. Ezek az idők sem jelentenek szünetet a magyar nép osztályharcában elnyomói ellen.

Gondoljunk csak olyan „hétköznapi“ tényekre, amikor a magyar jobbágyparasztság fiait az urak katonának hurcoltatták el egész életükre, később hosszú évtizedekre. Az uralkodó osztályellenesség tisztjei vették kézbe őket és állatias módon sulykolták beléjük mindazt, amire az idegen és magyar zsarnokoknak szükségük volt ahhoz, hogy a magyar katonából kiverjenek minden emberi érzelmet, méltóságot és szabadságszere-tetet, hogy engedelmes, vak eszközt gyúrjanak belőle, akit szükség esetén a saját népe ellen is fel tudnak használni. A jobbágyparasztságnak ez a szörnyű helyzete az elnyomók hadseregében hozzájárult ahhoz, hogy amikor arra történelmi alkalom adódott, a katonák nem az urak, hanem a szabadságharcos nép ügye mellé álltak.

A magyar történelem, ennek keretén belül a hadtörténet is egységes folyamat és ezt a folyamatot nem szabad önkényesen darabokra szag-gatni és metafizikusan egyiket a másiktól elszigetelni, kiragadni a for-radalmi szabadságharcok epizódjait és elhanyagolni az azokat előkészítő fokozatos fejlődési szakaszokat. A fokozatos fejlődést és az ugrásokat a történelemben elszakíthatatlanul egy dialektikus folyamatban kell viz-szálni és feltárni.

Rákosi elvtárs a kongresszusi beszámolójában arra is felhívta a történészek figyelmét, hogy ne csak a nagy forradalmi fegyvertényekkel és a kiemelkedő személyiségekkel foglalkozzanak, hanem az átmeneti, a reformkorszakokkal, ezek hőseivel is.

Ebből az a feladat következik, hogy gyökeresen szakítani kell a káros, szubjektív, idealista beütésekkel, melyek elsorvasztják a hadtörténelemtudományt és helytelenül, háttérbe szorítják népünk döntő szerepét a történelemben. A marxista hadtörténészek feladata ezen a téren az, hogy történelmi kutatásaik középpontjába a népet állítsák, mert ez a történelem fejlődésének a tengelye. Végérvényesen rehabilitálni kell a népet a hadtörténelemben is, mert a történelem reális, valóságos folyamatában az alkotó, döntő előremozgató erő mindig a nép volt, és az is marad. Nem a levitézlett úgynevezett történelmi osztályok — mint ahogy ezt a polgári történészek írták — védtek meg szeretett hazánkat a múlt századok viharos viszontagságaiban. A honmentő erő a magyar dolgozó nép volt, a szorgalmas nép, melyet az urak kegyetlenül kizsákmányoltak, lenéztek, megvetettek. Ez a nép építette és védte hazánkat ezer éven át és teremtette meg az urak kényelmére a jómódot akkor, amikor ő maga nyomorgott. A parazita úri pereputty a nép véréből és verejtékéből élt-ködött. Most, amikor a nép lett az ország igazi gazdája és magának építi biztos jövőjét, mutassuk meg nekik a történelemben is az igazi arculatát és szerepét és ne görbétükröt állítsunk elé.

Amikor élesen fellépünk a hadtörténelem írása terén mutatkozó szubjektív idealizmus ellen, ugyanakkor határozottan leszögezzük, hogy ez *nem jelenti a szubjektív tényezők tagadását a történelemben*. Az objektív és szubjektív tényezők kölcsönös hatása és összefüggése a hadtörténetben a marxista történészek számára világos. Feladatunk ebben a kérdésben az, hogy feltárjuk azokat, hogy megmutassuk a dolgozó tömegek, az élenjáró osztályok öntudatának fokát, szerveztségét, cselekvőkészségét és akaratát, forradalmi lendületét, erejét, önfeláldozó elszántságát és a politikai párt vezetésre való képességét. Ismertetnünk kell a hadvezérek és tisztek személyi tulajdonságait, katonai és politikai felkészültségüket, jellembeli szilárdságukat, a győzelemre törekvő, elszánt bátorságukat, a parancsnok szilárd akaratát, amely képes végrehajtani bármilyen harci feladatot. *Mindezek a szubjektív tényezők szükségesek ahhoz, hogy a meglévő nagy történelmi objektív lehetőségeket valóra váltsák.*

A hadtörténet tanulságai azt bizonyítják, hogy a hadvezérek, tábornokok és tisztek csak akkor tudják betölteni magasztos hivatásukat, ha minden tekintetben támaszkodnak az adott kor forradalmi eszméire, az élenjáró hadtudomány és hadművészet követelményeire. Az objektív és szubjektív tényezők helyes marxista-leninista viszonyának megértéséhez a hadtörténelemben, klasszikus iskolapélda a Szovjetunió hadtudományának és hadművészetének alkalmazása az 1918—20. évi polgárháború és a Nagy Honvédő Háború idején. A szovjet tisztek, tábor-

nokok és hadvezérek magasfokú katonai és politikai tudása, erkölcsi és jellembeli tulajdonsága felülmúlta a fasiszta tisztek tulajdonságait. A Szovjetunió társadalmi rendszere, valamint katonai objektív és szubjektív tényezői mind elméletben, mind gyakorlatban bebizonyították felsőbbrendűségüket a rothadó fasiszta burzsoá társadalmi és katonai rendszerrel szemben.

A szovjet tisztek és katonák szocialista hazafisága, szilárd erkölce, tömeges hősiessége, a győzelemre törekvő céltudatossága, minden nehézséget leküzdő vasakarata, a magasfokú katonai öntudat, fegyelem és politikai felkészültség — mindezek a szubjektív tényezők páratlanok a világtörténelemben, és lényegesen hozzájárultak a győzelemhez. Éppen ezért a nagy Sztálin a szubjektív tényezőket is az állandóan ható katonai tényezők közé sorolta.

Hadtörténelmi munkánk egy másik komoly fogyatékosága az, hogy mindeddig igen kevés történelmi tanulmány és cikk jelent meg az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregéről. Ez a hadsereg pedig rövid idő alatt komoly fegyvertényekkel bizonyította be hazafiságát és a proletárdiktatúráért való önfeláldozó, hősie magatartását. A Magyar Néphadsereg jogosan tekinti magát a Vörös Hadsereg közvetlen utódjának. A Vörös Hadsereg rövid, de dicső multját fel kell tárni és megírni azokat a szervezési elveket, amelyen ez a hadsereg felépült, tanulmányozni kell hadászataát, konkrét fegyvertényeit és más fontos katonai és politikai kérdéseit. Mindezt összhangba és kapcsolatba kell hozni a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és Hadseregének történelmével, amely már akkor mintaképe volt a mi Vörös Hadseregünknek. A szovjet nép dicső Vörös Hadserege, amely a világtörténelem legnagyobb polgárháborújában, a belső ellenforradalom és a 14 rabló imperialista állam szakadatlan támadásaival szemben szilárdan megállta a helyét és szétzúzta az ellenforradalmi erőket, megvédte a világforradalom bástyáját, a szovjet nép függetlenségét és szabadságát.

Fiatall marxista hadtörténetírásunk előtt igen sok fontos feladat áll még. Egyik ilyen feladat, hogy komolyan foglalkozzék a Szovjetunió népei, elsősorban a nagy orosz nép, és a magyar nép közös történelmi harcával, a közös ellenség ellen. E két nép történelme folyamán sokszor támogatta egymást a szabadságért és a függetlenségért vívott harcban. Vorosilov elvtárs, pártunk III. kongresszusán elmondott beszédében, megadta a vezérfonalat is ehhez a fontos munkához, amikor rámutatott arra, hogy az oroszok és a magyarok, Kelet-Európa más népeivel együtt hosszú, kemény harcokban verték vissza a mongol hordák pusztító támadásait. A XVIII. század elején pedig a Habsburgok gyarmatosító, elnyomó törekvései elleni magyar nemzeti felszabadító mozgalomban, szabadságharcban sok orosz katona és tiszt harcolt a fölkelő magyar nép oldalán.⁴

⁴ Vorosilov elvtárs kongresszusi beszédének e részét magyarra pontatlanul fordították le; a fordításból kimaradt a в начале kifejezés, A Szabad Nép május 27-i, a Tartós békéért, népi demokráciáért május 30-i számában „A XVIII. században...” áll, „A XVIII. század elején...” helyett.

Az oroszországi forradalmi demokraták és minden haladószellemű orosz ember forrón üdvözölte a magyarok 1848—49-es dicső forradalmát. Kossuth, Táncsics, Petőfi és más népi hősök vezetésével a magyar nép harcrakelt az osztrák önkényuralom és a belső bitangok ellen. Az osztrák elnyomókat I. Miklós cár, „Európa zsandárja“ segítette, hogy verbefojtsák a magyar nép bátor felkelését. Az orosz társadalom haladó rétegei és kiváló forradalmárok, mint Csernyisevszkij, Hercen és mások felháborodva bélyegezték meg a cárizmusnak a magyar forradalommal szemben elkövetett szegyénteljes gáztetteit. „A magyar nép szabadságharca együttérzést keltett a cári hadsereg néhány egységének katonái és tisztjei között is. Mint ismeretes, egy csoport orosz katona és tiszt, Guszev kapitány vezetésével megtagadta, hogy résztvegyen a magyar szabadságharc leverésében. Ezért halálraítélték és kivégezték őket.“⁵ Ezek a hős orosz katonák és tisztek, és nem a cári zsarnokok fejezték ki az orosz nép és haladó emberek igazi viszonyát a magyar 1848—49. évi forradalomhoz és szabadságharchoz.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a polgárháború idején különös erővel mutatkozott meg Oroszország és Magyarország népeinek fegyverbarátsága. Hüen a magyar katona szabadságszeretetéhez, több mint százezer munkás és dolgozó paraszt, a magyar dolgozó nép legjobb fiai, fegyverrel a kezükben álltak az Októberi Forradalom mellé. Hadifoglyokból szabadságharcosok lettek. A Szovjetunió Kommunista Pártjának vezetésével az orosz proletariátussal karöltve, Lenin—Sztálin dicső Vörös Hadseregében harcoltak a magyarok az Októberi Forradalom zászlajának győzelméért. E tetteikkel dicsőséget szereztek a magyar népnek és öregbítették, gazdagították haladó, forradalmi szabadságharcos hagyományainkat. Ez követendő példája volt a proletárnemzetköziség harcának. A Szovjetunió népei nagyrabecsülik a magyar forradalmárok ezen érdemeit. Ezt a megbecsülést Vorosilov elvtárs pártunk III. kongresszusán így fejezte ki: „A szovjet emberek sohasem felejtik el, hogy a magyarok ezrei harcoltak a Vörös Hadsereg soraiban és sokan életüket adták a világ első szovjetköztársaságának védelmében“.

Vorosilov elvtárs, aki személyesen ismeri a magyar vörös partizánok és vörös katonák aktív szerepét az Októberi Forradalomban, megemlégett ezt a történelmi ténnyel, azért, hogy ezzel is rámutasson a szovjet-magyar barátság történelmi forrásaira. Mindezekből látjuk, hogy az orosz és magyar nép évszázadokon keresztül támogatta egymást a szabadságharcokban. Ez a közös testvéri vérontás, amely országaink és népeink függetlenségéért és szabadságáért számtalan csatatereken összefolyt, pecsételte meg örökre a szovjet-magyar barátságot. Ezt a vérrrel szerzett közös forradalmi hagyományunkat ápolni és megbecsülni kell.

1919-ben a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltását óriási lelkesedéssel és határtalan örömmel fogadta az egész szovjet nép, köztük azok a

⁵ Szabad Nép, 1954. május 27.

magyarok is, akik már 1917 óta aktív részvevői voltak a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak. A Magyar Tanácsköztársaság és a proletárforradalom győzelme megerősítette a világorradalomban vetett hitüket, reményüket; még nagyobb lelkesedéssel markolták meg a fegyvert és verték szét a gyűlölt ellenséget, az orosz fehérgárdistákat és a rabló imperialisták betolakodó hadseregét. A Magyar Vörös Hadsereg ebben az időben a cseh és a román imperialisták jelentős erőit kötötte le, — amely erők így nem támadhattak a Szovjetunió ellen, — s ezzel komoly segítséget nyújtott az akkor száz sebből vérző, fiatal Szovjetállamnak.

A Szovjetunió népeinek és a magyar nép közös haladó hagyományainak a megírása mellett nem szabad megfeledkeznünk és foglalkoznunk kell a többi népi demokráciák népeinek olyan történelmi hagyományával, amelyek közösek a magyar dolgozó nép szabadságharcának fegyvertényeivel. A szláv népek és a román nép történelmi multjában sok közös harcot találunk a török és német hódítók ellen. Ezzel is szolgálni fogjuk népeink barátságának a megszilárdítását, amely fejlődésünknek elengedhetetlen előfeltétele és mozgatóereje.

Az MDP III. kongresszusa határozottan és világosan leszögezte pártunk és kormányunk fő irányvonalát, amely a szocializmus alapjainak a lerakása országunkban. A második ötéves tervünk is ennek a fő politikai és gazdasági irányvonalnak a megvalósítását fogja szolgálni. Pártunk új politikai szakaszának az a célja, hogy lényegesen emeljük dolgozó népünk anyagi, műveltségi színvonalát, ugyanakkor szakadatlanul küzdeni fogunk a békéért és a népek barátságáért, amely szocialista alkotómunkánk szükséges előfeltétele. A kongresszus irányelvei és határozatai megvilágítják és megkönnyítik pártunk új politikájának a megértését és végrehajtását, gazdasági, politikai, kulturális és tudományos téren egyaránt.

A párt III. kongresszusa a dolgozó népünk jóléte érdekében megköveteli minden tudományos munkástól, köztük a történészeket is, hogy erejük teljes bevetésével lényegesen javítsák meg tudományos munkájuk mennyiségét és minőségét. Hadtörténészeinknek több és jobb marxista-leninista művel kell gazdagítani népünk és hadseregünk kultúrértékeit. Bátran alkalmazni kell az alkotó, építő bírálatot és önbírálatot, tudományos munkánk minden terén, mert csak ilyen módon tudunk tovább fejlődni és leszünk képesek előrevinni fiatal hadtörténelmi tudományunkat.

Pártunk III. kongresszusának nagyjelentőségű irányelvei forradalmi harcoss programot ad pártunknak, kormányunknak és az egész magyar dolgozó népnek. Pártunknak e programja alapján fogjuk lerakni országunkban a szocialista társadalom alapját. Erre az alapra építjük fel azután, további fejlődésünk eredményeképp hazánkban a szocializmust.

Ez a felemelő, magasztos feladat hatalmas távlatokat nyit meg előttünk, új munkalendületre és lelkesedésre mozgósítja szorgalmas dolgozó népünket, mely pártunk vezetésével ezt a nagyszerű programot meg fogja valósítani.